

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే

॥ చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ॥

శ్రీరామలక్ష్మణాభ్యాం భూయః సీతాయా అన్వేషణం శ్రీరామస్య శోకోద్ధారో
మృగేభ్యః సంకేతం ప్రాప్య ద్వయోర్బాహ్యోర్దక్షిణదిశాం ప్రతి గమనం,
పర్వతాయ క్రోధః, సీతాయా వికీర్ణాని పుష్పాణి భూషణానాం కణాన్
యుద్ధస్య చిహ్నాని చావలోక్య శ్రీరామేణ దేవాదిసహితాం త్రిలోకీం ప్రతి స్వస్య
రోషస్య ప్రకటనం

స దీనో దీనయా వాచా లక్ష్మణం వాక్యమబ్రవీత్ |
శీఘ్రం లక్ష్మణ జానీహి గత్వా గోదావరీం నదీం || 3.64.1 ||

అపి గోదావరీం సీతా పద్మాన్యానయితుం గతా |
ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పునరేవ హి || 3.64.2 ||

నదీం గోదావరీం రమ్యాం జగామ లఘువిక్రమః |
తాం లక్ష్మణస్తీర్థవతీం విచిత్వా రామమబ్రవీత్ || 3.64.3 ||

నైనాం పశ్యామి తీర్థేషు క్రోశతో న శృణోతి మే |
కం ను సా దేశమాపన్నా వైదేహీ క్లేశనాశినీ || 3.64.4 ||

నహి తం వేద్మి వై రామ యత్ర సా తనుమధ్యమా |
లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా దీనః సంతాపమోహితః || 3.64.5 ||

రామః సమభిచక్రామ స్వయం గోదావరీం నదీం |
స తాముపస్థితో రామః క్వ సీతేత్యేవమబ్రవీత్ || 3.64.6 ||

భూతాని రాక్షసేంద్రేణ వధార్హేణ హృతామపి |
న తాం శశంసూ రామాయ తథా గోదావరీ నదీ || 3.64.7 ||

తతః ప్రచోదితా భూతైః శంస చాస్మై ప్రియామితి |
న చ సా హ్యవదత్ సీతాం పృష్టా రామేణ శోచతా || 3.64.8 ||

రావణస్య చ తద్రూపం కర్మాపి చ దురాత్మనః |
ధ్యాత్వా భయాత్ తు వైదేహీం సా నదీ న శశంస హా || 3.64.9 ||

నిరాశస్తు తయా నద్యా సీతాయా దర్శనే కృతః |
ఉవాచ రామః సౌమిత్రిం సీతాదర్శనకర్మితః || 3.64.10 ||

ఏషా గోదావరీ సౌమ్య కించిన్న ప్రతిభాషతే |
కిం ను లక్ష్మణ వక్ష్యామి సమేత్య జనకం వచః || 3.64.11 ||

మాతరం చైవ వైదేహ్య విना తామహమప్రియం |
యా మే రాజ్యవిహీనస్య వనే వన్యేన జీవతః || 3.64.12 ||

సర్వం వ్యపానయచ్ఛోకం వైదేహీ క్వ ను సా గతా |
జ్ఞాతివర్గవిహీనస్య వైదేహీమప్యపశ్యతః || 3.64.13 ||

మన్యే దీర్ఘా భవిష్యంతి రాత్రయో మమ జాగ్రతః |
మందాకినీం జనస్థానమిమం ప్రస్తవణం గిరిం || 3.64.14 ||

సర్వాణ్యనుచరిష్యామి యది సీతా హి లభ్యతే |
ఏతే మహామృగా వీర మామీక్షంతే పునః పునః || 3.64.15 ||

వక్తూకామా ఇహా హి మే ఇంగితాన్యుపలక్షయే |
తాంస్తు దృష్ట్వా నరవ్యాఘ్రౌ రాఘవః ప్రత్యువాచ హా || 3.64.16 ||

క్వ సీతేతి నిరీక్షన్ వై బాష్పసంరుద్ధయా గిరా |
ఏవముక్తా నరేంద్రేణ తే మృగాః సహసోత్థితాః || 3.64.17 ||

దక్షిణాభిముఖాః సర్వే దర్శయంతో నభఃస్థలం |
మైథిలీ హ్రాయమాణా సా దిశం యామభ్యపద్యత || 3.64.18 ||

తేన మార్గేణ గచ్ఛంతో నిరీక్షంతే నరాధిపం |
యేన మార్గం చ భూమిం చ నిరీక్షంతే స్మ తే మృగాః || 3.64.19 ||

పునర్నదంతో గచ్ఛంతి లక్ష్మణేనోపలక్ష్మితాః |
తేషాం వచనసర్వస్వం లక్షయామాస చేంగితం || 3.64.20 ||

ఉవాచ లక్ష్మణో ధీమాంజ్యేష్ఠం భ్రాతరమార్తవత్ |
క్వ సీతేతి త్వయా పృష్టా యథేమే సహ సోత్థితాః || 3.64.21 ||

దర్శయంతి క్షితిం చైవ దక్షిణాం చ దిశం మృగాః |
సాధు గచ్ఛావహే దేవ దిశమేతాం చ నైర్మతీం || 3.64.22 ||

యది తస్యాగమః కశ్చిదార్యా వా సాధ లక్ష్మతే |
బాధమిత్యేవ కాకుత్స్థః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశం || 3.64.23 ||

లక్ష్మణానుగతః శ్రీమాన్ వీక్షమాణో వసుంధరాం |
ఏవం సంభాషమాణౌ తావన్యోన్యం భ్రాతరావుభౌ || 3.64.24 ||

వసుంధరాయాం పతితపుష్పమార్గమపశ్యతాం |
పుష్పవృష్టిం నిపతితాం దృష్ట్వా రామో మహీతలే || 3.64.25 ||

ఉవాచ లక్ష్మణం వీరో దుఃఖితో దుఃఖితం వచః |
అభిజానామి పుష్పాణి తానీమానీహ లక్ష్మణ || 3.64.26 ||

అపినద్ధాని వైదేహ్యా మయా దత్తాని కాననే |
మన్యే సూర్యశ్చ వాయుశ్చ మేదినీ చ యశస్వినీ || 3.64.27 ||

అభిరక్షంతి పుష్పాణి ప్రకుర్వంతో మమ ప్రీయం |
ఏవముక్త్వా మహాబాహుర్లక్ష్మణం పురుషర్షభం || 3.64.28 ||

ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా గిరిం ప్రస్తవణాకులం |
కచ్ఛిత్ క్షీతిభృతాం నాథ దృష్టా సర్వాంగసుందరీ || 3.64.29 ||

రామా రమ్యే వనోద్దేశే మయా విరహితా త్వయా |
క్రుద్ధోఽబ్రవీద్ గిరిం తత్ర సింహః క్షుద్రమృగం యథా || 3.64.30 ||

తాం హేమవర్ణాం హేమాంగీం సీతాం దర్శయ పర్వత |
యావత్ సానూని సర్వాణి న తే విధ్వంసయామ్యహం || 3.64.31 ||

ఏవముక్తస్తు రామేణ పర్వతో మైథిలీం ప్రతి |
దర్శయన్నివ తాం సీతాం నాదర్శయత రాఘవే || 3.64.32 ||

తతో దాశరథీ రామ ఉవాచ చ శిలోచ్ఛయం |
మమ బాణాగ్నిర్దగ్ధో భస్మీభూతో భవిష్యసి || 3.64.33 ||

అసేవ్యః సర్వతశ్చైవ నిస్తృణద్రుమపల్లవః |
ఇమాం వా సరితం చాద్య శోషయిష్యామి లక్ష్మణ || 3.64.34 ||

యది నాఖ్యాతి మే సీతామద్య చంద్రనిభాననాం |
ఏవం ప్రరుషితో రామో దిధక్షన్నివ చక్షుషా || 3.64.35 ||

దదర్శ భూమౌ నిష్కాంతం రాక్షసస్య పదం మహత్ |
త్రస్తాయా రామకాంక్షిణ్యాః ప్రధావంత్యా ఇతస్తతః || 3.64.36 ||

రాక్షసేనానుస్పృష్టాయా వైదేహ్యశ్చ పదాని తు |
స సమీక్ష్య పరిక్రాంతం సీతాయా రాక్షసస్య చ || 3.64.37 ||

భగ్నం ధనుశ్చ తూణీ చ వికీర్ణం బహుధా రథం |
సంభ్రాంతహృదయో రామః శశంస భ్రాతరం ప్రీయం || 3.64.38 ||

పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్య కీర్ణాః కనకబిందవః |
భూషణానాం హి సౌమిత్రే మాల్యాని వివిధాని చ || 3.64.39 ||

తప్తబిందునికాశైశ్చ చిత్రైః క్షతజబిందుభిః |
ఆవృతం పశ్య సౌమిత్రే సర్వతో ధరణీతలం || 3.64.40 ||

మన్యే లక్ష్మణ వైదేహీ రాక్షసైః కామరూపిభిః |
భిత్త్వా భిత్త్వా విభక్తా వా భక్ష్ితా వా భవిష్యతి || 3.64.41 ||

తస్యా నిమిత్తం సీతాయా ద్వయోర్వివదమానయోః |
బభూవ యుద్ధం సౌమిత్రే ఘోరం రాక్షసయోరిహ || 3.64.42 ||

ముక్తామణిచితం చేదం రమణీయం విభూషితం |
ధరణ్యాం పతితం సౌమ్య కస్య భగ్నం మహద్ ధనుః || 3.64.43 ||

రాక్షసానామిదం వత్స సురాణామథవాపి వా |
తరుణాదిత్యసంకాశం వైదుర్యగులికాచితం || 3.64.44 ||

విశేర్ణం పతితం భూమౌ కవచం కస్య కాంచనం |
ఛత్రం శతశలాకం చ దివ్యమాల్యోపశోభితం || 3.64.45 ||

భగ్నదండమిదం సౌమ్య భూమౌ కస్య నిపాతితం |
కాంచనోరశ్చదాశ్చేమే పిశాచవదనాః ఖరాః || 3.64.46 ||

భీమరూపా మహాకాయాః కస్య వా నిహతా రణే |
దీప్తపావకసంకాశో ద్యుతిమాన్ సమరధ్వజః || 3.64.47 ||

అపవిధశ్చ భగ్నశ్చ కస్య సాంగ్రామికో రథః |
రథాక్షమాత్రా విశిఖాస్తపనీయవిభూషణాః || 3.64.48 ||

కస్యేమే నిహతా బాణాః ప్రకీర్ణా ఘోరదర్శనాః |
శరావరౌ శరైః పూర్ణౌ విధ్వస్తౌ పశ్య లక్ష్మణ || 3.64.49 ||

ప్రతోదాభీషుహస్తోఽయం కస్య వా సారథిర్హతః |
పదవీ పురుషస్యైషా వ్యక్తం కస్యాపి రక్షసః || 3.64.50 ||

వైరం శతగుణం పశ్య మమ త్తైర్జీవితాంతకం |
సుఘోరహృదయైః సౌమ్య రాక్షసైః కామరూపిభిః || 3.64.51 ||

హృతా మృతా వా వైదేహీ భక్తితా వా తపస్వినీ |
న ధర్మస్తాయతే సీతాం హ్రీయమాణాం మహావనే || 3.64.52 ||

భక్తితాయాం హి వైదేహ్యాం హృతాయామపి లక్ష్మణ |
కే హి లోకే ప్రియం కర్తుం శక్తాః సౌమ్య మమేశ్వరాః || 3.64.53 ||

కర్తారమపి లోకానాం శూరం కరుణవేదినం |
అజ్ఞానాదవమన్యేరన్ సర్వభూతాని లక్ష్మణ || 3.64.54 ||

మృదుం లోకహితే యుక్తం దాంతం కరుణవేదినం |
నిర్వీర్య ఇతి మన్యంతే నూనం మాం త్రిదశేశ్వరాః || 3.64.55 ||

మాం ప్రాప్య హి గుణో దోషః సంవృత్తః పశ్య లక్ష్మణ |
అద్వైవ సర్వభూతానాం రక్షసామభవాయ చ || 3.64.56 ||

సంహృత్యైవ శశిజ్యోత్స్నాం మహాన్ సూర్య ఇవోదితః |
సంహృత్యైవ గుణాన్ సర్వాన్ మమ తేజః ప్రకాశతే || 3.64.57 ||

నైవ యక్షా న గంధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః |
కిన్నరా వా మనుష్యా వా సుఖం ప్రాప్స్యంతి లక్ష్మణ || 3.64.58 ||

మమాస్త్రబాణసంపూర్ణమాకాశం పశ్య లక్ష్మణ ।
అసంపాతం కరిష్యామి హ్యద్య త్రైలోక్యచారిణాం ॥ 3.64.59 ॥

సన్నిరుద్ధగ్రహగణమావారితనిశాకరం ।
విప్రణష్టానలమరుద్భాస్కరద్యుతిసంవృతం ॥ 3.64.60 ॥

వినిర్మథితశైలాగ్రం శుష్యమాణజలాశయం ।
ధ్వస్తద్రుమలతాగుల్మం విప్రణాశితసాగరం ॥ 3.64.61 ॥

త్త్రైలోక్యం తు కరిష్యామి సంయుక్తం కాలకర్మణా ।
న తే కుశలినీం సీతాం ప్రదాస్యంతి మమేశ్వరాః ॥ 3.64.62 ॥

అస్మిన్ ముహూర్తే సౌమిత్రే మమ ద్రక్ష్యంతి విక్రమం ।
నాకాశముత్పతిష్యంతి సర్వభూతాని లక్ష్మణ ॥ 3.64.63 ॥

మమ చాపగుణోన్ముక్తైర్భాణజాలైర్నిరంతరం ।
మర్దితం మమ నారాచైర్ధ్వస్తభ్రాంతమృగద్విజం ॥ 3.64.64 ॥

సమాకులమమర్యాదం జగత్ పశ్యాద్య లక్ష్మణ ।
ఆకర్ణపూర్ణైరిషుభిర్జీవలోకదురావరైః ॥ 3.64.65 ॥

కరిష్యే మైథిలీహేతోరపిశాచమరాక్షసం ।
మమ రోషప్రయుక్తానాం విశిఖానాం బలం సురాః ॥ 3.64.66 ॥

ద్రక్ష్యంత్యద్య విముక్తానామమర్షాద్ దూరగామినాం ।
నైవ దేవా న దైతేయా న పిశాచా న రాక్షసాః ॥ 3.64.67 ॥

భవిష్యంతి మమ క్రోధాత్ త్రైలోక్యే విప్రణాశితే ।
దేవదానవయక్షాణాం లోకా యే రక్షసామపి ॥ 3.64.68 ॥

బహుధా నిపతిష్యంతి బాణౌఘైః శకలీకృతాః |
నిర్మర్యాదానిమాన్ లోకాన్ కరిష్యామ్యద్య సాయకైః || 3.64.69 ||

హృతాం మృతాం వా సౌమిత్రే న దాస్యంతి మమేశ్వరాః |
తథారూపాం హి వైదేహీం న దాస్యంతి యది ప్రియాం || 3.64.70 ||

నాశయామి జగత్ సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం |
యావద్ దర్శనమస్యా వై తాపయామి చ సాయకైః || 3.64.71 ||

ఇత్యుక్త్వా క్రోధతామ్రాక్షః స్ఫురమాణోఽస్థసంపుటః |
వల్కలాజినమాబధ్య జటాభారమబంధయత్ || 3.64.72 ||

తస్య క్రుద్ధస్య రామస్య తథాభూతస్య ధీమతః |
త్రిపురం జఘ్నుషః పూర్వం రుద్రస్యేవ బభౌ తనుః || 3.64.73 ||

లక్ష్మణాదథ చాదాయ రామో నిష్పీడ్య కార్ముకం |
శరమాదాయ సందీప్తం ఘోరమాశీవిషోపమం || 3.64.74 ||

సందధే ధనుషి శ్రీమాన్ రామః పరపురంజయః |
యుగాంతాగ్నిరివ క్రుద్ధ ఇదం వచనమబ్రవీత్ || 3.64.75 ||

యథా జరా యథా మృత్యుర్యథా కాలో యథా విధిః |
నిత్యం న ప్రతిహన్యంతే సర్వభూతేషు లక్ష్మణ |
తథాహం క్రోధసంయుక్తో న నివార్యోఽస్మ్యసంశయం || 3.64.76 ||

పురేవ మే చారుదతీమనిందితాం
దిశంతి సీతాం యది నాద్య మైథిలీం |
సదేవగంధర్వమనుష్యపన్నగం
జగత్ సశైలం పరివర్తయామ్యహం || 3.64.77 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అరణ్యకాండే చతుఃషష్ఠితమః సర్గః ||